Eduskunnan talousvaliokunta 24.10.2024
HE 99/2024 vp
Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa seuraavaa:

Yleistä
Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi laki Euroopan unionin hiilirajamekanismiasetuksen toimeenpanosta. Ehdotetulla lailla annettaisiin Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevaa asetusta täydentävät välttämättömät kansalliset säännökset, jotka koskevat asetuksen täytäntöönpanoa varsinaisen maksun keräämistä varten.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin Tullin tehtäväksi CBAM-todistusten myynti Euroopan unionin yhteisellä kauppapaikalla. Laissa säädettäisiin vakuuden antamisesta CBAM-ilmoittajan aseman saamiseksi ja Tullin mahdollisuudesta antaa tarkempia määräyksiä vakuusmuodoista. Lisäksi laissa säädettäisiin seuraamusmaksusta ja Tullin tiedonsaantioikeutta ehdotetaan laajennettavaksi. Luonnonsuojeluliitto kannattaa näitä ehdotuksia.

Suomen luonnonsuojeluliitto pitää hiilirajamekanismin toimeenpanoa kannatettavana ja tärkeänä toimena. Mekanismilla on toteutuessaan merkittävät vaikutukset päästöjen vähentämiseen. Liitto kuitenkin muistuttaa, että mekanismin vaikutuksia tulee implementaation aikana tarkastella myös ilmasto-oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Mekanismi mahdollistaa päästövähennyksiä:

Hiilirajamekanismi mahdollistaa tuotannon päästöihin perustuvan maksun asettamisen EU:n ulkopuolelta tuoduille tuotteille. Maksun avulla pyritään varmistamaan, että tuontituotteisiin kohdistuu vastaavat kustannukset kuin EU:n sisällä valmistettuihin tuotteisiin, jotka ovat EU:n päästökaupan piirissä.

Luonnonsuojeluliitto yhdessä muiden eurooppalaisten ympäristöjärjestöjen kanssa on kritisoinut päästökauppasektorilla tapahtuvaa päästöoikeuksien ilmaisjakoa. Hiilirajamekanismin myötä päästöoikeuksien ilmaisjako tulee päättymään mekanismin puitteissa olevien, energiaintensiivisten tuotteiden osalta siirtymäajan jälkeen.

Hiilirajamekanismi kannustaa sekä EU:n sisällä että sen ulkopuolella toimivia tuottajia vähentämään päästöjään. Tämä voi kannustaa vähähiilisemmän tuotannon ja tuotteiden kehittymiseen, ja on siksi ilmastonäkökulmasta erittäin kannatettava kehitys.

Kuten Valtioneuvoston U-kirjelmässä (U 57/2021 vp) on arvioitu, mekanismin ilmastovaikutukset olisivat merkittävät. Komissio arvioi hiilirajamekanismin vähentävän kasvihuonepäästöjä niin EU:ssa kuin muuallakin maailmassa. Mekanismiin kuuluvien sektorien osalta komissio arvioi mekanismin pienentävän päästöjä 13,8 prosenttia verrattuna nykyisiin toimiin.

Hiilivuodon ehkäiseminen:

Hiilirajamekanismin tarkoituksena on myös vähentää hiilivuodon riskiä. Hiilivuodolla tarkoitetaan päästöintensiivisen tuotannon siirtymistä matalamman ilmastosääntelyn kolmansiin valtioihin ja globaalien kasvihuonekaasupäästöjen kasvua sen seurauksena.

Ilman mekanismia on ollut edullisempaa tuoda tuotteita kolmansista maista, joissa tuotantokustannukset ovat matalampia ja päästöt korkeampia verrattuna EU-maihin. Hiilirajamekanismi voi tasapainottaa EU-maiden ja kolmansien maiden välistä kilpailukenttää erityisesti tuontituotteiden kohdalla ja vähentää hiilivuodon riskiä. Ehdotettu mekanismi vähentäisi hiilivuotoa komission arvion mukaan 29 prosenttia (Valtioneuvoston U-kirjelmä U 57/2021 vp).

Taloudelliset vaikutukset ja oikeudenmukaisuus:

Mekanismilla voi olla positiivisia taloudellisia vaikutuksia EU:n sisällä. Koska hiilirajamekanismi asettaa EU:n ulkopuolisille tuontituotteille vastaavan maksun kuin päästökaupan piirissä oleville tuotteille, voi EU:n sisäinen tuontanto kasvaa. Tämä voi vuorostaan tukea työllisyyden lisääntymistä arvoketjun varrella sekä sen kautta johtaa taloudellisiin hyötyihin EU:n sisällä.

Suomen luonnonsuojeluliitto kuitenkin muistuttaa, ettei hiilitulleilla tulisi edistää eurooppalaista teollisuutta tai rahoittaa EU:n toimintaa epäreilulla tavalla. Tutkimusten mukaan hiilirajamekanismi vaikuttaa eniten matalan tulotason sekä kehittyvien maiden talouteen (AFD, 2022). Tuotteiden vienti Eurooppaan on useissa kehittyvissä maissa keskeinen työllisyyden lähde, joten vaikka kauppavirrat olisivatkin suhteellisen pieniä, hiilirajamekanismin soveltaminen alhaisen tulotason maissa voi johtaa työttömyyden lisääntymiseen ja kielteisempiin sosioekonomisiin seurauksiin korkeamman tulotason maihin verrattuna (Brandi 2013).

On myös huomionarvoista, että riittävän kansallisen infrastruktuurin puute, kuten heikot datajärjestelmät, tilastointikapasiteetit ja tietojenkäsittelyyn ja raportointiin koulutuettujen henkilöiden määrä ovat yleisiä haasteita kehittyvissä maissa. Hiilirajamekanismi voi siten suhteettomasti kuormittaa globaalin etelän maita (Eicke et al. 2021).

Luonnonsuojeluliitto pitää valitettavana, että hiilirajamekanismiesityksestä puuttuvat riittävät keinot, joilla vältetään negatiivisia vaikutuksia kehittyvien ja matalan tulotason valtioiden talouteen, esimerkiksi mahdollisuus myöntää poikkeuksia tietyille maille ottaen huomioon niiden historiallisesti pienet pienet kasvihuonekaasupäästöt, kehitystarpeet ja haavoittuvuuden ilmastonmuutokselle.

Hiilitullituotot tulisi ohjata oikeudenmukaisiin ilmastoimiin:

Luonnonsuojeluliitto suhtautuu kriittisesti siihen, että hiilitulleista saadut tulot ohjataan määrittelemättömästi EU:n budjettiin. Mielestämme ilmastopolitiikan toimeenpanon kautta kerättyjä päästökaupan että hiilirajamekanismin tuloja tulee ohjata takaisin ilmastotoimien rahoittamiseen niin Euroopassa kuin muualla maailmassa. Olisi tärkeää, että hiilidioksidin hinnoittelusta saaduista tuloista korvamerkittäisiin viisikymmentä prosenttia ilmastotoimiin Euroopan unionissa ja viisikymmentä prosenttia osoitettaisiin kehittyvien maiden ilmastorahoitukseen. Liitto peräänkuuluttaa, että tätä vaihtoehtoa tarkasteltaisiin mekanismin kehittämisen yhteydessä.

Mekanismia tulee kehittää eteenpäin:

Luonnonsuojeluliitto korostaa, että mekanismia tulee toimeenpanon alettua tarkastella kriittisesti sekä kehittää eteenpäin. Komissio tulee artiklan 30 mukaan seuraamaan hiilirajamekanismiasetuksen vaikutuksia muun muassa hiilivuotoon ja kansainvälisten ilmastotoimien kehitykseen sekä arvioimaan mahdollisuuksia mekanismin laajentamiselle uusiin tuotteisiin ja teollisuuden sektoreihin sekä arvioimaan mekanismin hallinnon järjestämistä ja kustannuksia. Hiilirajamekanismiasetus tullaan todennäköisesti uudistamaan joko vuoden 2025 lopussa tai vuonna 2026. Suomen luonnonsuojeluliitto kannattaa mekanismin laajentamista uusiin tuotteisiin ja sektoreihin, mutta myös peräänkuuluttaa mekanismin kriittistä tarkastelua oikeudenmukaisuuden näkökulmasta sen uudistuksen yhteydessä.

Lisätietoja:
Ilmastoasiantuntija Edda Sundström, +358 44 4914 269, edda.sundstrom@sll.fi
Ympäristöpäällikkö Antti Heikkinen, +358 44 9010 461, antti.heikkinen@sll.fi